

beschouwers dan zich in den rijkdom van het aanwezige te verdiepen. Men heeft reeds herhaaldelijk gewezen op het feit, dat Rembrandt wel het vervallen laat-Gothische raadhuis heeft geteekend (afb. 6), maar dat hij het nieuwe wereldwonder, dat men ervoor in de plaats bouwde met stilzwijgen is voorbij gegaan.

Dit feit hoeft niet alleen te blijven staan: straattypen heeft de schilder afgebeeld, bedelaars, marskramers, Joden, maar waar vindt men in zijn werk de minstens even schilderachtige leden van 't „bolkvanger-dragend gild” met hun „smoddig toppershoejdje”? Waarom haast hij zich een olifant en kameelen te schetsen en waarom is zijn ziel nooit met „verwondering verbaest” geweest ziende hoe bij een schip in aanbouw, de balken

„...wassen uyt een hout, als uyt het ruggebeen
de ribben van een riff....”

(Het Lof der Zee-vaert, vs. 68 vlgg.)

Is het niet opmerkelijk, dat hij, die zooveel in en rond zijn stad heeft gezworven, nooit een koopmanshuis heeft afgebeeld, nooit de haven, — de grootste der toen bekende wereld, — nooit een schip, nooit de zee....? Wat kan hem ertoe gedreven hebben steeds en steeds weer de verzengend heete landschappen van de bijbelboeken te verkiezen boven de hem omgevende werkelijkheid? Vroomheid? Wanneer eens onze psychologische kennis evenveel zal weten aan te vangen met de beteekenis van motieven en onderwerpen, als thans onze historische geschooldheid met biografische en chronologische feiten, dan zal wellicht de kern, van wat thans behoedzaam wordt afgetast, met stelligheid kunnen worden aangewezen.

Weisbach heeft in verband met Rembrandt's uitbeelding van bijbelsche onderwerpen gesproken van de „Entheroisierung des Heiligen”: anstatt des Ideals der Herrlichkeit rückte er das Ideal der Niedrigkeit in den Vordergrund”; de verleiding is groot hier een Christelijken, zoo men wil een typisch Protestantschen trek te ontdekken. Maar is werkelijk Rembrandt's voorstelling van nederigheid dezelfde als de door Luther verkondigde, wendt hij zich werkelijk tot de armen, nederigen, eenvoudigen en verachten uit de ethische overweging „dat God kiest wat de wereld veracht”, of moeten we als kern van dit alles een zeer bijzondere aesthetische geaardheid zien, waardoor hij steeds meer het vervallen, grove, geknotte en ruige ging beminnen? Zou Luther's Christendom zoover zijn gegaan een oud gebouw boven een paleis van arduin te verkiezen, en zou hij zich Adam en Eva in zulk een deernis- ja weersinwekkende gedaante hebben voorgesteld als Rembrandt? Ja, bevindt men zich inderdaad nog binnen het Christendom met een dergelijke uitbeelding van het naar God's evenbeeld geschapen eerste menschenpaar?¹⁾

Bij de uitbeelding van Adam en Eva waren juist steeds alle prille gevoelens

¹⁾ Zie: Elsevier's Maandschrift, Afl. van October 1937, tegenover pag. 233, afb. 12.